

Obraćanje višeg zamjenika visokog predstavnika, Martina Neya na Seminaru pod nazivom “Riješavanje konflikata i evropska integracija: Perspektive za Zapadni Balkan”

u organizaciji Fondacije «Freiderich Naumann Stiftung»

Bosna i Hercegovina od Dejtona do Brisela: Perspektive evropske integracije

Dan kada je Brisel pokrenuo pregovore o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Srbijom i Crnom Gorom i razgovore o prijemu Republike Hrvatske, 3. oktobar 2005. godine, bio je frustrirajući dan za Bosnu i Hercegovinu. Činilo se da bi Bosna i Hercegovina mogla ostati jedina zemlja u jugoistočnoj Evropi koja nije dio procesa stabilizacije i pridruživanja. Na trenutak se činilo da je nestala svaka nada o budućem putu ka Evropi. Međutim, to bi bilo podcjenjivanje odlučnosti građana Bosne i Hercegovine da postanu dio EU: nakon svega nekoliko dana, putem dobro koordiniranih i bolnih napora svih političkih stranaka i međunarodne zajednice, Bosna i Hercegovina je ispunila i posljednja dva preostala uslova (PBS i reforma policije) i omogućila Evropskoj komisiji da dâ zeleno svjetlo za otpočinjanje pregovora o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Vijeće će najvjerojatnije u decembru donijeti odluku o otpočinjanju pregovora prije kraja ove godine, odnosno ubrzo nakon obilježavanja desete godišnjice potpisivanja Dejtonskog

mirovnog sporazuma.

Iz ovog dramatičnog, ali ne i neuobičajenog iskustva, može se izvući nekoliko lekcija:

- Kada je u pitanju budućnost Bosne i Hercegovine – nema alternative, jedina opcija je integracija u evropske i transatlanske strukture.
- Perspektiva integracije u EU predstavlja najjači motiv za unutrašnje procese reforme u ovoj zemlji.
- Da bi ovi ciljevi bili ostvareni BiH se mora čvrsto pridržavati kriterija EU koji se ne trebaju ublažavati; pravila se neće mijenjati.
- I na kraju, jednako je važno imati na umu da Bosna i Hercegovina još uvijek nije «normalna» zemlja i da ona i dalje zahtijeva stalnu i posebnu pažnju Evropske unije.

Obilježavajući desetu godišnjicu Dejtonskog sporazuma, koja predstoji za nekoliko sedmica, Bosna i Hercegovina stoji na raskršću «od Dejtona prema Briselu». Dejtonski ustavni sistem stvorio je prilično slab državni okvir sa dva jaka i autonomna entiteta koja *de facto* obavljaju više od

70 % uobičajenih aktivnosti organa vlasti. Ovaj sistem je zasnovan na pokušaju da se na svim nivoima pažljivo izbalansira zastupljenost sva tri konstitutivna naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i svakom narodu daje snažne mehanizme kreirane u cilju zaštite njihovih interesa (ili onoga što se tako doživljava), te mogućnost blokiranja bilo koje odluke putem obimnih prava na veto.

Mnoge akademske konferencije organizirane u vezi sa godišnjicom Dejtona se više fokusiraju na nedostatke i slabosti koje su sastavni dio dejtonskog sistema nego na njegov istorijski značaj. Sada kada u 2005. godini ponovo razmatramo Dejtonski sporazum potpisan 1995. godine ne trebamo zaboraviti na istorijske okolnosti u kojima je taj sporazum potpisan: Dejton je okončao rat putem snažne međunarodne

intervencije, konkretno intervencije SAD, pripemio teren za mir i pomirenje, i pokrenuo razvoj demokratskih institucija. Ni manje ni više od toga. Realan cilj bilo je okončanje rata i izgradnja države koja će funkcionisati, ali to još uvijek nije značilo i «normalne» države.

Deset godina nakon Dejtona mislim da se može reći da je ovaj proces u velikoj mjeri završen i da je bio uspješan. Mandat Ureda visokog predstavnika prema Aneksu 10. Dejtonskog mirovnog sporazuma bilo je garantranje implementacije civilnog dijela Mirovnog sporazuma, što prije svega znači formiranje održivih demokratskih institucija. To je ostvareno: sve institucije rade, ali je većina njih još uvijek slaba.

Rasprave o reformi dejtonskog Ustava su već uzele maha, počevši od nedostataka koje je u martu 2005. godine utvrdila Venecijanska komisija Vijeća Evrope:

- i dalje je na snazi etnička podjela koju nacionalističke stranke iskorištavaju za vlastitu dobrobit;
- pravo veta etničkih nacionalnih korpusa, garantirano putem Doma naroda i Vijeća naroda, ima dalekosežne posljedice i nije definirano na zadovoljavajući način;
- sistem zasnovan na konstutivnim narodima je donekle u suprotnosti s individualnim političkim pravima sadržanim u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima;
- izvršna vlast na državnom nivou je još uvijek slaba i ima samo mali broj nadležnosti i resursa zbog *de facto* podjele izvršnih funkcija između Predsjedništva BiH i Vijeća ministara koje djeluje na principu konsenzusa između etničkih skupina.

Odgovornost za ustavnu reformu leži na građanima BiH, a ne na OHR-u. Međutim, međunarodna zajednica još uvijek ima određenu ulogu u omogućavanju odvijanja ovog procesa i motiviranju njegovog uspješnog okončanja. Uloga OHR-a s njegovim specijalnim izvršnim odnosno takozvanim «bonskim» ovlaštenjima da provodi zakone i po potrebi smjenjuje političare koji

opstruiraju procese će morati prestati da postoji onog trenutka kada se proces stabilizacije i pridruživanja bude počeo propisno odvijati i kada se ostvari zadovoljavajući nivo saradnje sa Haškim tribunalom, te kada na općim izborima 2006. godine budu ostvareni stabilni rezultati. Tada će uloga EU biti još i veća u odnosu na ovu sadašnju.

Trenutna dvostruka uloga OHR/EUSR će biti ukinuta, a ova institucija bi krajem 2006. godine mogla biti transformirana u Ured specijalnog predstavnika Evropske unije koji konačno neće imati «bonska» ovlaštenja. Ovaj specijalni predstavnik bi i dalje bio zadužen da osigura da započete reforme, poput reforme odbrane, policijske reforme i reforme javnog RTV sistema (PBS) budu u potpunosti provedene. Dok je OHR predstavljao garanciju da je ova zemlja spremna za otpočinjanje procesa stabilizacije i pridruživanja i za ispunjavanje uslova prijema, proces stabilizacije i pridruživanja će i dalje biti zasnovan na daljem odvijanju procesa reforme i mogao bi biti suspendiran kada god to bude potrebno.

S obzirom da Bosna i Hercegovina još uvijek nije «normalna» zemlja, EU će morati da primjeni dvostruki institucionalni pristup: Evropska komisija, kao pregovarački partner za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, i EUSR koji pomaže lokalnim institucijama vlasti u daljem odvijanju reformi. Što više budemo raspravljali o svim evropskim zakonima (*acquis communautaire*) više ćemo uviđati institucionalne nedostatke i nezadovoljavajuću podjelu nadležnosti (npr. ekonomska i socijalna politika trenutno nisu u nadležnosti države). Kao što je rekao ambasador Michael B. Humphreys, šef Delegacije Evropske komisije u BiH: «Bosna i Hercegovina neće moći u EU sa svojim postojećim institucijama».

Iako ustavna reforma nije jedan od uslova u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, atraktivnost perspektive članstva djeluje kao jak faktor «privlačenja» u tom pravcu.

Kao predstavnik OHR-a na ovom skupu svoje izlaganje sam uglavnom usmjerio na aspekte implementacije civilnog dijela Mirovnog sporazuma. Ovaj uspjeh ne bi bilo moguće ostvariti bez implementacije vojnog dijela Dejtonskog mirovnog sporazuma, zadatka koji je krajem 2004. godine preuzela prva vojna operacija EU i njege snage – EUFOR. Sedam hiljada vojnika EUFOR-a predstavljaju još uvijek potrebnu garanciju stabilnosti u BiH, a pet stotina policajaca u okviru Policijske misije EU su najbolji dokaz zadovoljavajućeg funkcionisanja Evropske sigurnosne i odbrambene politike, odnosno koordiniranih vojnih i civilnih misija implementacije mira pod okriljem EU.

Zaključak: Deset godina nakon Dejtona Bosna i Hercegovina je već uveliko na putu ka evropskim integracijama. Perspektiva koju nude ove integracije preovladava kao motiv za provođenje procesa unutrašnje, još uvijek nezavršene, reforme u ovoj zemlji. Stoga otvaranjem ovog puta EU preuzima veću ulogu za budućnost BiH i treba ovoj zemlji pružiti pomoć u vidu svoga snažnog prisustva, uključujući i daljnje prisustvo vojnih trupa i specijalnog predstavnika koji će imati obimnije funkcije u odnosu na ostale specijalne predstavnike EU. Aktivan angažman EU nema alternative. Bosna i Hercegovina je dio plana EU, bez obzira da li nam se to sviđalo ili ne, jer je Bosna i Hercegovina dio Evrope. Jedino političko pitanje je da li će i kada Bosna i Hercegovina postati dio EU.